

UNIVERZITA KARLOVA

Filosofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Teze disertační práce

Mgr. Vladěna Pavlíková

**Mariánská úcta v zrcadle olomoucké nástěnné malby
pozdního středověku**

**Devotion to the Blessed Virgin Mary in the mirror of the Late Gothic wall
paintings in Olomouc**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michaela Ottová, PhD.

2019

Cílem této práce bylo nabídnout rozšířený a doplněný pohled na mariánskou zbožnost se zvláštním důrazem na růženec v Olomouci prostřednictvím studia pozdně středověkých nástěnných maleb na území města. K dosažení tohoto cíle bylo použito jak starší i nové uměnovědné literatury, tak výsledků archivního bádání a archeologických nálezů.

Důležitá teze této práce se týká mariánské zbožnosti a vzniku a vývoje růžence v oblasti střední Evropy, kterou jsem se snažila na základě dochovaných pramenů porovnat se situací v Olomouci, kde ke konci 15. století je doložen oltář Panny Marie Růžencové a následně i růžencové bratrstvo. To stejně jako většina bratrstev na území Čech, v Teplé, v Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, v Kadani, byla odvozena od růžencového bratrstva, které bylo roku 1475 založeno Jakobem Sprengerem při kostele sv. Ondřeje v Kolíně nad Rýnem. Spolu s růžencovým bratrstvem se nabízí otázka jejich činnosti a charakteru. A rovněž zodpovězení otázky, proč se mariánská bratrstva těšila takové přízni a co věřícím za jejich přízeň nabízela. Přestože růžencová zbožnost zažívá největší rozmach až v době barokní, vznikala v této době četná literatura vážící se k tomuto kultu, jež byla čteně zastoupena i v knihovnách olomouckých klášterů.

Další teze se týká výzdoby kaple sv. Jana Křtitele s ohledem jak na nástěnné malby ve východním poli, tak na nápisy v západní polovině kaple, o jejichž přítomnosti se vědělo, ale pro svou fragmentárnost zůstaly stranou zájmu badatelů. I přes zmíněnou torzovitost se na jižní stěně západního pole kaple podařilo nalézt text o osmi řádcích, jež začíná slovy Ave Maria. To jsou pochopitelně počáteční slova modlitby růžence, o jehož zpodobení na žebrech klenby východního pole se zmiňuje i starší literatura. Tím dochází k položení otázky, zdali i zobrazení na stěnách východního pole lze spojit s růžencovou modlitbou a stejně tak i zpodobnění světců v jednotlivých kápích klenby. Pramenně je ve spojitosti s kaplí doložen Václav z Moštěnic, jež je prvně doložen jako farář v Olomouci blízkém Holešově. Později, když získal výsadu držet dvě benefícia, se stává i olomouckým kanovníkem. Jeho donátorská činnost byla po celou dobu jeho života soustředěna na kapli sv. Jana Křtitele, kde byl nakonec i pohřben, jak dokládají kosterní pozůstatky nalezené v hlavní ose kaple před hlavním oltářem sv. Jana Křtitele. To nebyla v rámci ambitu u kostela sv. Václava ojedinělá záležitost, jak potvrdily četné archeologické nálezy ve všech křídlech křížové chodby. V rámci celkového zhodnocení kaple sv. Jana Křtitele jsem se rovněž věnovala otázce existence knihovny v těchto prostorách, jež bývá považována za nejstarší bibliotéku v Olomouci. Významnou roli v této problematice hraje nepochybně sakrální funkce kaple, která s ohledem na datovaný nápis v západní polovině kaple, krátce po roce 1500 již zcela převážila a nebylo tak možné

skloubit obě dvě funkce v jednu, nijak nevelkou prostorem, v níž byly dle zpráv postupně vysvěceny v průběhu druhé poloviny 15. a na počátku 16. století tři oltáře.

Další důležitá teze souvisí s rozměrným obrazem v závěru jižní boční lodi kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a jeho vyznění v rámci území Království českého poměrně nového řádu, františkánů observantů. Přestože se jednalo o řád, který přišel do našich zemí spolu s misí Jana Kapistrána na počátku padesátých let 15. století, během druhé poloviny 15. století byly položeny základy pro hustou síť jejich konventů. S ohledem na velkou podporu ze strany donátorů a značného počtu bratrů se řád velmi rychle rozrůstal. A přestože se měli dle zásad zakladatele řádu, sv. Františka z Assisi, držet chudoby, opak byl pravdou a klášterní kostely byly zdobeny mnoha obrazy či nástěnnými malbami, jak dokládá i zkoumaný kostel. Obraz, jemuž byla v minulosti věnována značná pozornost, vznikl ve velmi krátké době po deskovém obraze se stejným námětem, který byl vytvořen pro klášterní kostel františkánů observantů ve slezské Vratislavi. A současně vznikl krátce před vytvořením nástěnné malby v observantském klášterním kostele sv. Víta v Jemnici.

Poslední tezí, jež zcela logicky vyvstala z výše představených kapitol, je otázka existence vícero variant růžencové modlitby. Zdali lze zobrazení považovat za tolik odlišná, aby se dalo hovořit o dominikánské a františkánské variantě, a jak se dané varianty liší, či zdali mají společné styčné body. Současně je možné zohlednit spor mezi odpůrci neposkvrněného početí Panny Marie, což byli nepochybně dominikáni, a jeho zastánci, františkáni observanti, s jejichž prostředím je mnohem častěji spojeno zobrazení Panny Marie oděné ve slunci.

Bibliografie

Edice a prameny

- *Archivum conventus olomucensis ad S. Bernardinum F. Min. Refor. Provinciae Bohemiae* (Rukopis v Moravském zemském archivu Brno, fond E 21, karton 9).
- Busti, Bernardino, *Mariale, de singulis festivitatibus beatae Virginis per Modum sermonum tractans*, Argentinae 1496 (Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 48.274).
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Bd. IV. (ed. Antonín Boček). Olmütz 1845.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Bd. VII/2 (ed. Josef Chytil). Brünn 1860.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Bd. XI (ed. Vincenc Brandl). Brünn 1885.
- *Codex erectionum et foundationum altarium ab anno 1482 usque ad annum 1552* (Rukopis v Zemském archivu Opava, pobočka Olomouc, sign. 146).
- *Formularia notariatus ecclesiae olomucenses* (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond CO, sign. 293).
- S. Geminiano, Johannes von, *Summa magistri Iohannis de sancto Geminiano ordinis fratrum predicatorum de exemplis et similitudinibus rerum II*, Basel 1499.
- *Chronica Fratrum Minorum de Observacia Provincie Bohemie* (Knihovna Národního muzea v Praze, rkp. VIII F 75, 219–221).
- *Kapitulní nekrologium* (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond MCO, sign. E II 12).
- Kylvhuffek, Paulus Coelestin, *Nova et vetera Epitaphia*, Olmütz 1708 (rukopis v Zemském archivu Opava, pobočka Olomouc, sign. 251).
- *Liber antiquus contractum et testamentorum 1492-1593* (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, kniha 7)
- NA Praha, fond: Františkáni Praha (1283-1524), listina č. 133 (1518, 24. února), <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/RF/133/charter>, vyhledáno 5. 4. 2017.
- NA Praha, fond: Františkáni Praha (1283-1524), listina č. 145 (1520, 25. dubna), <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/RF/145/charter>, vyhledáno 5. 4. 2017.
- NA Praha, fond: Františkáni Praha (1283-1524), listina č. 81 (1492, 21. října), <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/RF/81/charter>, vyhledáno 5. 4. 2017.

- NA Praha, fond: Františkáni Praha (1283-1524), listina č. 57 (1474, 21. října) , <http://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/RF/57/charter>, vyhledáno 5. 4. 2017.
- Sittard, Conrad, *Rosarium oder von ursprung, inhalt, weiss, fůrtreffligkeit und höchsten nutz dess Rosenkrantzes der heyligen Jungkfrauen Mariae. Allen Brůdern und Schwestern derselben Bruderschaft zu gutem zusammen getragen*, Olomouc 1613 (Vědecká knihovna v Olomouci, sign. 37.500).

Literatura

- D'Ancona, Mirella Levi, *The Iconography of the Immaculate Conception in the Middle Ages and Early Renaissance*, New York 1957.
- Ariès, Philippe, *Dějiny smrti I.*, Praha 2000.
- Baletka, Tomáš, Dvůr olomouckého biskupa Stanislava Thurza (1497–1540), jeho kancelář a správa biskupských statků, *Sborník archivních prací* 54, č. 1, 2004, s. 3–236.
- Baletka, Tomáš, Osobnost olomouckého biskupa Stanislava Thurzy. *Historická Olomouc XVII*, 2010, s. 57–63.
- Bar, Cyrilla, *The Monophonic Lauda and the Lay Religious Confraternities of Tuscany and Umbria in the Late Middle Ages*, Michigan 1988 (Early Drama, Art and Music Monograph Series).
- Barban, Bernardino, *La corona dei sette gaudi. La Madonna nella spiritualita francescana V*, 1968, s. 126–132.
- Beissel, Stephan, Rosenkranzbilder aus der Zeit um 1500, *Zeitschrift für christliche Kunst* 13, 1900, s. 33–60.
- Beissel, Stephan, *Geschichte der Verehrung Marias im 16. und 17. Jahrhundert*, Freiburg im Breisgau 1910.
- Belting, Hans, *Das Bild und sein Publikum im Mittelalter*, Berlin 1981.
- Beneš, Petr Alkantara – Kašpar, Jan – Křečková, Jitka (eds.), *Historia Franciscana* (kat. výst.). Klášter u Panny Marie Sněžné v Praze 2004.
- Berliner, Rudolf, Bemerkung zu einigen Darstellungen des Erlösers als Schmerzensmann, in: idem, *Freedom of Medieval Art*, Berlin 2003, s. 192–212.
- Bistřický, Jan, Knihovna olomoucké kapituly, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 45–48.

- Blasel, Carl, Studien zur Geschichte der Rosenkranzbruderschaft bei St. Adalbert zu Breslau, *Schlesisches Pastoralblatt* 33, 1912, s. 23–25.
- Bolek, František, *Katolické kostely a kaple v Olomouci*, Olomouc 1936.
- Borovský, Tomáš – Sterneček, Tomáš, Města a měšťané, in: Tomáš Borovský – Bronislav Chocholáč (eds.): *Peníze nervem společnosti. K finančním poměrům na Moravě od poloviny 14. do počátku 17. století*, Brno 2007, s. 229–291.
- Buben, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III/1. Žebravé řády*, Praha 2006.
- Burešová, Kateřina, *Interpretace a dezinterpretace života sv. Pěti bratří* (bakalářská práce), Katedra historických věd FF UPCE, Pardubice 2008.
- Burian, Martin, *Kaple sv. Jana Křtitele. Rekonstrukce 2 polí gotické křížové klenby* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Muzeu umění Olomouc, sign. P–28), Praha 1973.
- Breckenridge, James D., „Et prima vidit“. The iconography of the Appearance of Christ to his mother. *The Art Bulletin* 39, 1957, s. 9–32.
- Cibulka, Josef, Korunovaná Assumpta na půlměsíci. Příspěvek k české ikonografii XIV.–XVI. století, in: *Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádla*, Praha 1929, s. 111–154.
- Čadilová, Michaela, *Ikonografické téma Bolestného Krista v českých zemích v době středověku* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2011.
- Čechura, Jaroslav, Patriciát ve struktuře českých a moravských měst 14.–16. století, *Časopis Národního muzea* 157, 1988, s. 32–51.
- Černý, Pavol, Růžencová Madona, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 410–413, kat. č. 327.
- Čoban, Josef – Jeřábková, Olga, Pašijové obrazy v Olomouci po roce 1500. Malby kostela Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci-na Bělidlech, *Technologia artis* I, 1990, s. 26–29.
- Dejonghe, Maurice, *Roma santuario Mariano*, Bologna 1970.
- Dobrzeniecki, Tadeusz, Imago Pietatis. Its Meaning and Function, *Bulletin du Musée National de Varsovie* 12, 1971, s. 5–27.
- Dočekalová, Marie – Sysel, František – Trizuljaková, Miroslava, *Restaurátorská zpráva o provedení restaurátorských prací na nástěnných malbách v kapli svatého Jana Křtitele v Přemyslovském paláci v Olomouci. První etapa restaurování*

(nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění Olomouc, sign. R–39), Praha 1986.

- Dočekalová, Marie – Sysel, František – Trizuljaková, Miroslava, *Restaurátorská zpráva o dokončení prací na pozdně gotických nástěnných malbách v kapli svatého Jana Křtitele v areálu Přemyslovského paláce v Olomouci* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění Olomouc, sign. R–51), Praha 1987.
- Dohnal, Vít, *Olomouc. Dómské návrší 1979–1980. IV. etapa*, (nepublikovaný strojopis, přístupný ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, sign. B II 865.010/ 4), Olomouc 1980.
- Dohnal, Vít, *Olomoucký hrad v raném středověku. 10. až první polovina 13. století*, Olomouc 2001.
- Dolejší, Kateřina – Mlčák, Leoš K dějinám olomouckého hradu v 12. a 16. století, in: Ondřej Jakubec (ed.): *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě. Příspěvky z mezinárodní konference*, Olomouc 2010, s. 113–125.
- Doležil, Hubert, *Politické a kulturní dějiny královského hlavního města Olomouce*, Olomouc 1903.
- Druve, Eugène, La méditation universelle de Marie, *Maneir* 1949, s. 420–568.
- Dřímál, Jaroslav, Sociální boje v moravských královských městech ve 20. letech 16. století, *Brno v minulosti a dnes* 5, 1963, s. 114–1667.
- Duffy, Eamon, *The stripping of the Altar: Traditional Religion in England, c. 1400–c. 1580*, New Heaven – London 1992.
- Elbel, Petr, *Bohemia Franciscana: Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001.
- Elbel, Petr, Knihovna olomouckého probošta mistra Pavla z Prahy ve světle testamentu z 1. 2. 1441, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (eds.): *Ad vita et honorem: profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 595–610.
- Elbel, Petr, Testament olomouckého probošta Pavla z Prahy (†1441). Obraz materiální a duchovní kultury preláta husitské doby, *Časopis Matice moravské* 123, 2004, s. 3–45.
- Elbel, Petr, Zbožné odkazy v testamentech olomouckých měšťanů, in: Jindřich Schulz (ed.): *Dějiny Olomouce I*, Olomouc 2009, s. 252–256.

- Fehr, Götz, Architektur, in: Otto Wutzel: *Die Kunst der Donauschule. 1490–1540* (kat. výst.), Stift St. Florian und Schlossmuseum Linz 1965, s. 202–216.
- Fonrobert, Jutta, Apokalyptisches Weib, *Lexikon für christlichen Ikonographie I*, 1996, s. 145–150.
- Frings, Jutta (Hrsg.), *Krone und Schleier. Kunst aus mittelalterlichen Frauenklöstern* (kat. výst.), Bonn – Essen 2005.
- Gelenius, Aegidius, Die Begründung der Kölner Rosenkranzbruderschaft und seine ursprüngliche Geistigkeit, *500 Jahre Rosenkranz* (kat. výst.), Köln 1975, s. 102–108.
- Goffen, Rona, Friar Sixtus IV and the Sistine Chapel, *Renaissance Quarterly XXXIX*, 1986, s. 218–262.
- Grossmann, Ursula, Studien zur Zahlensymbolik des Mittelalters, *Zeitschrift für katholische Theologie* 76, 1954, s. 19–54.
- Guldan, Ernst, *Eva und Maria. Eine Antithese als Bildmotiv*, Graz – Köln 1966.
- Hájková Michela, *Jednolistové tisky XV. století v českých sbírkách* (diplomní práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 1997
- Hamburger, Jeffrey, The Visual and the Visionary: The Image in Late Medieval Monastic Devotions, *Viator* 20, 1989, s. 161–182.
- Hamm, Berndt, Ars moriendi, Totenmemoria und Gregorsmesse. Neue Nahdimensionen des Heiligen im ausgehenden Mittelalter, in: Thomas Lentz (Hrsg.): *Das Bild der Erscheinung: Die Gregorsmesse im Mittelalter*, Berlin 2007, s. 305–345.
- Hamsíková, Magdalena, Růžencový oltář z cisterciáckého kláštera v Oseku, *Ústecký sborník historický*, 2014, s. 277–304
- Hansen, Joseph, *Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der Hexenwahn und der Hexenverfolgung im Mittelalter*, Bonn 1901.
- Heinz, Andreas, Die Entstehung des Leben-Jesu Rosenkranzes, in: Urs-Beat Frei – Freddy Bühler (Hrsg.): *Der Rosenkranz: Andacht, Geschichte und Kunst* (kat. výst.), Museum Bruder Klaus Sachseln Bern 2002, s. 23–47.
- Hejnic, Josef – Hrdina, Karel – Martínek, Jan – Truhlář, Antonín: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě I.*, Praha 1966.
- Heyne Johann, *Dokumentierte Geschichte des Bistums und Hochstiftes Breslau*, Breslau 1868.
- Hieke, Wenzel – Hořčíčka, Adalbert: *Urkundenbuch der Stadt Aussig bis zum Jahre 1526*, Praha 1896.

- Hlaváček, Petr, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.
- Hlobil, Ivo, K ikonografii, symbolice a významu růžencového obrazu v kostele Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci-Bělidlech, *Sborník památkové péče v Severomoravském kraji* 1, 1971, s. 9–16.
- Hlobil, Ivo, Nejstarší budova knihovny v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský* 32, č. 2, 1980, s. 207–210.
- Hlobil, Ivo, Umělecký vývoj areálu Přemyslovského paláce v průběhu 13.-16. století, in: Marek Perůtka (ed.): *Národní kulturní památka. Přemyslovský palác v Olomouci*, Olomouc 1988, s. 35–37.
- Hlobil, Ivo, K diskuzi o Stanislavu Thurzovi, *Historická Olomouc* IX, 1992, s. 49–54.
- Hlobil, Ivo, Bernardinské symboly Jména Ježíš v českých zemích šířené Janem Kapistránem, *Umění* XLIV, 1996, s. 223–234.
- Hlobil, Ivo, Kaple sv. Jana Křtitele, někdejší knihovna olomoucké kapituly, in: idem – Marek Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 203.
- Hlobil, Ivo, Nástěnný náhrobník rytíře Arnošta Kužela ze Žeravic († 1508), in: idem – Marek Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 373–374.
- Hlobil, Ivo – Michna, Pavel – Togner, Milan: *Olomouc*, Praha 1984.
- Hlobil, Ivo – Petruš, Eduard, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.
- Hoch, Adrian, The „Passion“cycle: Image to contemplate and imitate amid Clarissan clausura, in: Janis Elliot – Cordelia Warr (eds.): *Church of Santa Maria Donna Regina: art, iconography and patronage in fourteenth century Naples*, Burlington 2004, s. 129–153.
- Homolka, Jaromír: Sochařství, in: *Pozdně gotické umění v Čechách*, Praha 1978.
- Homolka, Jaromír – Pešina, Jaroslav, K otázkám umění dunajské školy, *Umění* XIV, 1966, s. 334–378.
- Hrbáčová, Jana, „Es tu, filius meus Iesu?“ K ikonografii nástěnných maleb v kapli svatého Jana Křtitele v Olomouci, in: Ondřej Jakubec (ed.): *Arcidiecézní muzeum na Olomouckém hradě: příspěvky z mezinárodní konference*, Olomouc 2010, s. 177–188.
- Hrubá, Michaela, Měšťanské elity královských měst severozápadních Čech, in: Jiří Jurok: *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci*, Příbor 2001, s. 125–145.

- Hrubá, Michaela, Možnosti a (limity) studia měšťanských testamentů 15. a 16. století na příkladu měst severozápadních Čech, in: Eva Doležalová – Kateřina Jišová (eds.): *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 29–39.
- Chadraba, Rudolf, Evropské souvislosti výtvarné kultury Olomoucka 1400-1550, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 57–60.
- Chlíbač, Jan, Pozdně gotická a raně renesanční figurální plastika na Olomoucku, *Historická Olomouc III*, 1980, s. 83–91.
- Imle, Fanny, *Die Passionsminne in Franziskanerorden*, Werl 1924.
- Jägger, Moritz, Bild für Bild, Perle für Perle, Finger für Finger, in: David Ganz – Thürlemann (Hg.), *Das Bild im Plural. Mehrteilige Bildformen zwischen Mittelalter und Gegenwart*, Berlin 2010, s. 201–2016.
- Jäggi, Stefan, Rosenkranzbruderschaften vom Spätmittelalter bis zur Konfessionalisierung, in: Urs-Beat Frei – Fredy Bühler (Hrsg.), *Der Rosenkranz. Andacht, Geschichte, Kunst* (kat. výst.), Museum Bruder Klaus Sachseln 2003, 91–106.
- Jobert, Ambroise, *De Luther a Mohila. La Pologne dans la crise de la chrétienté 1517-1648*, Paris 1974.
- Just, Jiří, Luteráni v našich zemích do Bílé hory, in: idem – Zdeněk Nešpor – Ondřej Matějka (eds.): *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009, s. 23–123.
- Kadlec, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Praha 1991.
- Kašpar, Zdeněk, Zbožnost a milosrdenství olomouckých měšťanů v první polovině 16. století na základě rozboru testamentů, *Střední Morava* 10/18, 2004, s. 43–51.
- Kalous, Antonín, Jan Filipec v diplomatických službách Matyáše Korvína, *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 3–32.
- Kalous, Antonín, Declaratio brevis Corone immaculate virginis: A Source for Late Medieval Popular Piety, *Umění LV*, 2007, s. 40–44.
- Kalous, Antonín, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*, České Budějovice 2009.
- Klieber, Rupert, Versicherung fürs Fegefeuer. Bruderschaften und Liebesbünde nach Trient am Beispiel Salzburg (1600-1950), *Revue d'histoire ecclésiastique* 96, 2001, č. 1–2, s. 34–70.

- Klieber, Rupert, Basisbewegung oder Instrument kirchlicher Domestizierung? Charakteristika und Dimensionen des neuzeitlichen Bruderschaftswesens im süddeutschen Raum, in: Rudolf Leeb – Susanne Claudine Pils – Thomas Winkelbauer (eds.): *Staatsmacht und Seelenheil. Gegenreformation und Geheimprotestantismus in der Habsburgermonarchie*. Wien – München 2007, s. 161–167.
- Klinkhammer, Karl Joseph, *Adolf von Essen und seine Werke*, Frankfurt am Main 1972.
- Klinkhammer, Karl Josef, Die Entstehung des Rosenkranzes und seine ursprüngliche Geistigkeit, in: *500 Jahre Rosenkranz* (kat. výst.), Erzbischöfliche Diözesan-Museum Köln, Köln 1975, s. 30–50.
- Kňourková, Kateřina, *Restaurátorská zpráva. Rozšířený průzkum v kapli sv. Jana Křtitele. Praha 1979* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění v Olomouci, sign. R–16), Praha 1979.
- Kohlová, Hana – Šantlová, Zora, *Restaurátorská zpráva s fotodokumentací o předběžném průzkumu maleb v kapli svatého Jana Křtitele při kostele svatého Václava v Olomouci* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění v Olomouci, sign. R–10), Praha 1973.
- Kohout, Štěpán, *Illuminované rukopisy kapitulní knihovny olomoucké. Kánonové listy*, Olomouc 1998.
- Kopeć, Jerzy Józef, *Męka pańska w religijnej kulturze polskiego średniowiecza*, Warszawa 1975.
- Kopeć, Jerzy Józef, *Bogarodzica w kulturze polskiej XVI wieku*, Lublin 1997.
- Kouřil, Miloš, Požár olomouckého domu roku 1803 a kapitulní archiv, *Historická Olomouc* VI, 1987, s. 123–129.
- Králík, Oldřich, Dvě studie o olomouckých humanistech, *Časopis Matice moravské* 68, 1948, s. 283–327.
- Kramář, Vincenc, Bolestný Kristus, *Volné směry* XXXI, 1935, s. 75–81.
- Kratinová, Vlasta, *Pohusitské nástěnné malířství na Moravě* (nepublikovaná disertační práce) Seminář dějin umění FF MU, Brno 1949.
- Křečková Jitka–Beneš, Petr Regalát, Nejstarší pečeť a původní patron české františkánské provenience, in: Petr Hlaváček (ed.), *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím*, Praha 2009, s. 186–202.

- Zuzana Křenková, Středověké dějiny a stavební vývoj kostela sv. Víta v Jemnici, in: *Monumentica IV*, č. 1, 2016, s. 18–32.
- Kšír, Josef, Stavební historie budov Moravské filharmonie v Olomouci, *Zprávy krajského musea v Olomouci* 78, 1958, s. 88–92.
- Kubešová, Irena, Pozdně gotická dómská vikářská sakristie a takzvaná knihovna, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 280, 2000, s. 27–38.
- Küffner, Hatto, Zur kölnen Rosenkranzbruderschaft. In: 500 Jahre Rosenkranz, 1475 Köln 1975. *Kunst und Frömmigkeit im Spätmittelalter und ihr Weiterleben* (kat. výst.), Erzbischöfliche Diözesan-Museum Köln 1975, s. 109–121.
- Löffler, Heinz, *Ikongraphie des Schmerzensmannes: Die Entstehung des Typus und seine Entwicklung in der deutschen Kunst* (Diss. Berlin), Berlin 1922.
- Lutz, Jules – Perdrizet, Paul (eds.), *Speculum humanae salvationis*, Leipzig 1907.
- Macek, Josef, *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha 2001.
- Machilek, Franz, Die Bibliothek der Kapelle zu Unserer Lieben Frau in Windsheim um die Mitte des 15. Jahrhunderts, *Würzburgerdiözesan-Geschichte* 32, 1970, s. 161–170
- Mâle, Emil, *L'art religieux de la fin du moyen âge en France*, Paris 1908.
- Mályusz Elemér, *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest 1971.
- Mañas, Vladimír, Náboženská bratrstva na Moravě do josefinských reforem, in: Tomáš Jiránek – Jiří Kubeš (eds.): *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby*, Pardubice 2005, s. 37–77.
- Mañas, Vladimír, *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku* (nepublikovaná disertační práce) Ústav hudební vědy FF MU, Brno 2008.
- Vladimír Mañas, *Náboženská bratrstva v olomoucké (arci)diecézi* (diplomní práce), Historický ústav FF MU. Brno 2003.
- Meersseman, Giles, *Ordo fraternitatis III.*, Roma 1977.
- Meyer, Heinz, *Die Zahlenallegorese im Mittelalter*, München 1975.
- Mersmann, Wiltrud, Schmerzensmann, *Lexikon der christlichen Ikongraphie IV*, 1972, col. 87–95.
- Migne, Jacques-Paul (ed.), *Pseudo-Hildefonsus, Libellus de corona virginis*, Paris 1862.

- Minařík, Klemens, Vikáři české františkánské provincie od roku 1451 až do roku 1517, *Sborník historického kroužku* 15, 1914, s. 200–218.
- Mlčák, Leoš, Stavební vývoj olomouckého hradu do konce 13. století, *Sága moravských Přemyslovců, život na Moravě od XI. do počátku XIV.století* (kat. výst.), Přemyslovský palác v Olomouci – hrad Špilberk v Brně 2006.
- Nehring, Karl(ed.), *Quellen zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des XV. Jahrhunderts*, Budapest 1976.
- Nešpor, Václav, *Dějiny města Olomouce*, Brno 1936.
- Neumann, Augustin, *Z dějin bohoslužeb v době husitské*, Hradec Králové 1922.
- Nowak Adolf, *Kirchliche Kunstdenkmale aus Olmütz*, Olmütz 1890.
- Van Oudendijk-Pieterse, Frances Henriëtte, *Dürers Rosenkranzfest en de ikonografie der Duitse Rozenkranzsgroepen van de XVe en het begin van de XVIe eeuw*, Amsterdam 1939.
- Pacetti, Dionisio (ed.), *Le prediche volgari inedite. Firenze 1424, 1425–Siena 1425. Siena 1935.*
- Panofsky, Erwin, *Imago pietatis. Ein Beitrag zur Typengeschichte des "Schmerzensmannes" und der "Maria Mediatrix"*, *Festschrift für Max J. Friedländer*, 1927, s. 261–308.
- Panofsky, Erwin, *Early Netherlandish Painting. Its origins and character*, Cambridge 1953.
- Pátková, Hana, *Bratrstvie ke cti Božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách*, Praha 2000.
- Petruš, Eduard (ed.), *Humanisté o Olomouci*, Olomouc 1977.
- Petruš, Eduard, *Societas Maierhofiana, Historická Olomouc III*, 1980, s. 183–189.
- Prokop, August, *Aus Olmütz, Mittheilungen k.k. Central-commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst-und historischen Denkmale, Neue Folge IX*, 1883, s. 105–109.
- Richter, Václav, *Raněstředověká Olomouc*, Olomouc 1959.
- Ritz, Gislind, *Der Rosenkranz*, in: *500 Jahre Rosenkranz* (kat. výst.), Erzbischöfliche Diözesan-Museum Köln, Köln 1975, s. 51–101.
- Robert, Jörg, *Konrad Celtis und das Projekt der deutschen Dichtung. Studien zur humanistisches Konstitution von Poetik, Philosophie, Nation und Ich*, Tübingen 2003.

- Royt, Jan – Šedinová, Hana, *Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*, Praha 1998.
- Rozehnal, Aleš, *Románský Přemyslovský palác v Olomouci. Zpráva o restaurátorském průzkumu přízemí* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění v Olomouci, sign. R–47), Praha 1977.
- Rozehnal, Aleš, *Přemyslovský palác v Olomouci. Kolize prostoru románských oken s nástěnnou malbou v kapli svatého Jana Křtitele* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění v Olomouci, sign. R–25), Praha 1982.
- Rychterová, Pavlína (ed.), *Vidění sv. Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*, Praha 2009.
- Rywiková, Daniela, *Eucharistická zbožnost v českých zemích pozdního středověku jako vizuální fenomén* (nepublikovaná disertační práce), Katedra dějin umění FF PU, Olomouc 2009.
- Řezanina, Dušan, *Ostatky sv. Kristýna v olomoucké katedrále*, Praha 1972.
- Sehnal, Jiří, *Renesanční hudba*, in: Jindřich Schulz (ed.): *Dějiny Olomouce I*, Olomouc 2009, s. 308–311.
- Seifertová, Šárka, *Zobrazování českých zemských patronů v lidovém umění* (diplomní práce) Seminář dějin umění FF MU, Brno 2006.
- Schmidt, Andreas, *Die ältesten Rosenkranzbilder*, *Zeitschrift für christliche Kunst* 21, 1907, s. 107–110.
- Schrade, Hubert, *Beiträge zur Erklärung des Schmerzensmannbildes, Deutschkundliches. Friedrich Panzer zum 60. Geburtstag*, Heidelberg 1930, s. 164–182.
- Schrade, Hubert, *Ikonographie der christlichen Kunst*, Leipzig 1932.
- Schulz, Jindřich (ed.), *Dějiny Olomouce I.*, Olomouc 2009.
- Paul Simson, *Der Artushof ind Danzig und seine Brüderschaften, die Bänken*, Danzig 1900.
- Smetana, Robert, *Průvodce památkami v Olomouci*, Olomouc 1948.
- Smetana, Robert, *Průvodce památkami v Olomouc*, Olomouc 1966.
- Schreiber, Wilhelm Ludwig, *Holzschnitte mit Darstellungen aus dem Alten und Neuen Testament, den apokryphen Evangelien und biblischen Legenden*, Stuttgart 1969.
- Schmidt, Philipp, *Edelsteine, Lexikon der Marienkunde*, 1967, col. 1499–1503.

- Schumacher-Wolfgarten, Renate, Rose, *Lexikon der Christlichen Ikonographie III*, 1971, s. 364–368.
- Schütz, Jakob Hubert, *Die Geschichte des Rosenkranzes unter Berücksichtigung der Rosenkranz-Geheimnisse und der Marien-Litanien*, Paderborn 1909.
- Studničková, Milada, Conscriptum per Fratrem Mathiam de Rehtz. Iluminované rukopisy z konce 15. století, in: Petr Hlaváček (ed.): *Františkánství v kontaktech s jiným a cizím*, Praha 2009, s. 210–219.
- Šembera, Alois Vojtěch, *Paměti a znamenitosti Olomouce*, Olomouc 1861.
- Šmahel, František, Role Olomouce v ideových svárech druhé poloviny 15. století, *Historická Olomouc III*, 1980, s. 208–223.
- Tobolka, Zdeněk, *Tisky XV. věku o jednom listu na území republiky Československé*, Praha 1928.
- Togner, Milan, Objev pozdně gotických nástěnných maleb v Olomouci, *Umění XXXII*, 1984, s. 252.
- Togner, Milan – Sysel, František, Restaurátorský a uměleckohistorický průzkum interiérových stěn kostela Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci, *Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci* 11, 1983, s. 78–96.
- Török, Gyöngyi, Pontificale des Bischofs Johannes Filipecz, in: *Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458-1541* (kat.výst.), Schallaburg Wien 1982, s. 433–435.
- Trizuljaková, Miroslava, *Transfer nástěnné malby v kapli svatého Jana Křtitele v Olomouci* (nepublikovaný strojopis, přístupný v Archivu Muzea umění v Olomouci, sign. R–29), Praha 1983.
- Truhlář, Josef, *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II.*, Praha 1894.
- Varga, Imre, Kapisztrán, King Matthias and the Observant Franciscans, in: Peter Farbaky – Eniko Spekner – Katalin Szende – András Végh (eds.), *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490*, Budapest 2008, s. 402–404.
- Vavrušová, Ivana, *Mariánská tematika v duchovní hudbě českého baroka* (diplomní práce), Katedra liturgické teologie CMTF UP, Olomouc 2009.
- De Voragine, Jacobus, *Legenda Aurea*, Praha 1984.
- De Voragine, Jacobus, *Legenda Aurea*, Praha 1998².

- Všečekková, Zuzana, Nesení a snímání z kříže, in: Ivo Hlobil – Jan Perůtka: *Od gotiky k renesanci III. Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 414–417, kat. č. 328.
- Všečekková, Zuzana Všečekková, The Man of Sorrow and Christ Blessing the Chalice. The Prereformation and the Utraquist Viewpoints., in: *Bohemian Reformation and Religious Practice*, Praha 2002, s. 193–214.
- Wimmer, Erich, *Maria im Leid. Die Mater Dolorosa in der deutschen Literatur und Frömmigkeit des Mittelalters* (Dissertation an der Julius-Maximilians Würzburg), Würzburg 1968.
- Wood, Christopher S., *Albrecht Altdorfer and the origins of landscape*, Chicago 2003.
- Wolny, Gregor, *Kirchliche Topographie von Mähren I.*, Brünn 1855.
- Wörster, Peter, Breslau und Olmütz als humanistische Zentren vor der Reformation, in: Winfried Eberhard – Alfred A. Strnad (Hrsg.), *Humanismus und Renaissance in Ostmitteleuropa vor der Reformation*, Köln 1996, s. 215–227.
- Zalewska, Katarzyna, *Modlitwa i obraz. Średniowieczna ikonografia różańcowa*, Warszawa 1999.
- Zapletal, Florián: Z prvních projevů renesance na Moravě, *Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci* XL, 1928, s. 146–147.
- Zatloukal, Richard, *Areál olomouckého hradu v 9.-12. století* (dizertační práce) Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno 2013.
- Zemek, Metoděj, *Náhrobky v metropolitním kostele svatého Václava v Olomouci*, Praha 1948.
- Zlámal, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin IV.*, Olomouc 2008.

Żukiewicz, Konstancy Maria, *Królowa Różańca św. w Kościele i w Polsce*, Lwów 1934.

Publikační činnost autorky

- Haragová Vladěna, Ikonografická rekonstrukce nástěnných maleb z kostela sv. Wolfganga v Doupově, *Památky západních Čech IV*, 2014, s. 20–35.
- Haragová Vladěna, Kaple svatého Jana Křtitele při ambitu kostela sv. Václava v Olomouci a její výzdoba, *Opuscula historiae atrium* 63, č. 1–2, 2014, s. 12–23.
- Haragová Vladěna, Doupovské kostely a jejich výzdoba in: Aleš Mudra – Michaela Ottová (eds.): *Trans montes. Podoby středověkého umění v severozápadních Čechách*, České Budějovice 2014, s. 331–343.
- Pavlíková Vladěna, Mariánská úcta a nástěnné malby v kostele Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Bernardina Sienského v Olomouci na Bělidlech, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica*, 2018 (v tisku).